

Családpolitikai változások az érintettek szemszögéből

Maradj velem. (Fotó: Mihalik Roland)

A magyar családtámogatási rendszert az utóbbi időben ismételt kritikák, támadások érik. A bírálatok alapvetően a rendszer túl nagyvonalú, állítólagos „pazarló” voltát, valamint a gyermekvállalási magatartásban várt pozitív változások elmaradását kifogásolják. Kétségtelen tény, hogy a termékenységi mutatók messze elmaradnak a női népesség korösszetételében rejlő lehetőségektől és az is tény, hogy Magyarország az utóbbi években az európai termékenységi rangsorban a középmezőnyből az

utolsó közé csúszott le. Ez azonban csak annyit jelent, hogy a jelenlegi családtámogatási rendszerrel nem sikerült megvalósítani a családpolitika pronatalista, születésösztönző célkitűzését – ami persze korántsem örvedetes –, de ebből nem következik a teljes családpolitika kudarca, elégtelen volta.

Az EU szakemberei a megítélésük szerint túl hosszú gyermekgondozási szabadsággal kapcsolatos észrevételeiket hangoztatják, alapvetően munkaerő-piaci okokra hivatkozva. Az EU-s kritikákat elfogadva a kormány előterjesztésére a parlament 2009-ben három évről két évre csökkentette a gyermekgondozási szabadságot, ami mind a hazai szakemberek, mind az érintettek körében, sőt a szélesebb közvéleményben is éles vitákat váltott ki. Ehhez társult még a családi pótlék összegének befagyasztása mellett a családi pótlék adóalap-kötelessé tétele is. Ez utóbbit időközben az Alkotmánybíróság hatályon kívül helyezte, de a családi pótlék valorizálásának elmaradása miatt ennek reálértéke az év folyamán jelentős mértékben csökkent. (A családtámogatási rendszer változásairól részletesebben lásd Blaskó Zsuzsa írását.)

Az Népeségtudományi Kutatóintézet keretében 2009 októberében végrehajtott, a demográfiai magatartás és a közvélemény kölcsönhatását kutató, kérdőíves vizsgálat célkitűzései között a családtámogatási rendszer változásával kapcsolatos lakossági vélemények megismerése is szerepelt.¹ A kiválasztásra került 1500 személy a 18 és 50 év közötti magyarországi népesség reprezentatív mintáját jelentette.

¹ A *Családi értékek és a demográfiai magatartás változásának kölcsönhatása* c. kutatást az OTKA 75909 program támogatta.

A családpolitika témakörében mindenekelőtt az egyes – elsősorban pénzübeli – támogatási formák ismertségéről tudakozódtunk. A legáltalánosabban ismert juttatás a családi pótlék és a gyermekgondozási segély (GYES), amelyeket a megkérdezettek szinte teljes köre vagy kérdés nélkül említett, vagy a kérdezőbiztos felsorolására a „hallott róla” választ adta. Szintén ismert támogatási formának bizonyult a gyermekgondozási díj (GYED) és a lakásépítési támogatás (szocpol). Meglepően alacsony (30% körüli) viszont a gyermek születése után alanyi jogon járó egyszeri anyasági támogatás ismertsége, továbbá a gyermekszülés után 24 hétig folyósított terhességi és gyermekágyi segélyről (TGYÁS) is kevesen hallottak. Az érintettség természetesen befolyásolja az informáltságot: a háromévesnél fiatalabb gyermeket nevelő anyák a legtájékozottabbak az említett két juttatásról, ami az apákról viszont már nem mondható el (15–17%-uk nem hallott róla). A legalább három gyermeket nevelő szülők által, a legkisebb gyermek 8 éves koráig igénybe vehető gyermeknevelési támogatás (GYET) viszonylag alacsony ismertsége (a férfiak 40%-a, a nők 22%-a nem hallott róla) kevésbé meglepő, mivel viszonylag szűk az érintettek köre.

Összességében megállapítható, hogy a gyermekvállaláshoz kapcsolódó pénzübeli támogatások rendszerének bizonyos elemei (családi pótlék, GYES, GYED, szocpol) általánosan ismertek a lakosság körében, míg más juttatások esetében viszonylag jelentős alulinformáltság tapasztalható. A demográfiai paraméterek közül leginkább az iskolai végzettség differenciálja a tájékozottságot: valamennyi juttatási formát tekintve a felsőfokú végzettséggel rendelkezők bizonyultak a leginformáltabbnak.

Tartalom

Családpolitikai változások az érintettek szemszögéből Átalakulóban a családtámogatási rendszer

Kitekintés

A népességszám alakulása az EU tagországokban Európai Népesedési Társulás

Szemle

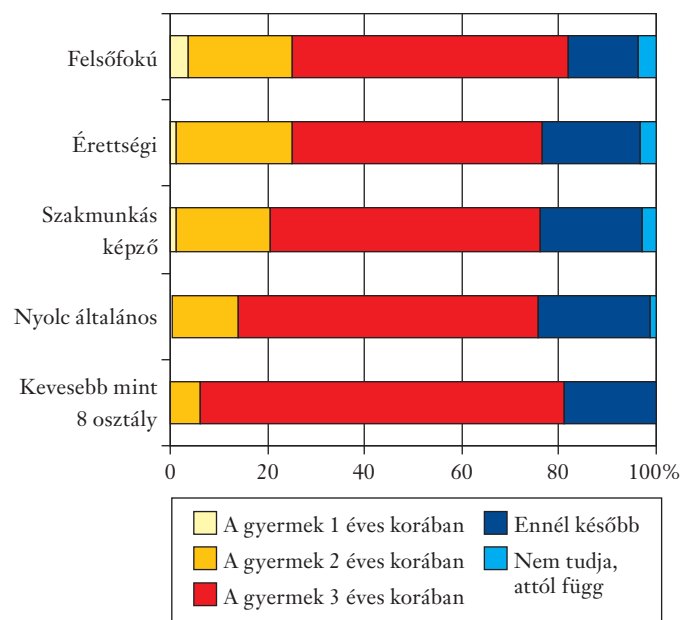
Demográfia 2008, English Edition
Magyarország vonzásában Párhuzamok. Anyaországi és erdélyi magyarok a századfordulón
NKI Műhelytanulmányok angolul

Naptár

Monostori Judit Ph.D. véde
Demográfiai változások a mai Franciaországban és Magyarországon
Népesedési viszonyok két évtizeddel a rendszerváltozás után
European Population Lectures

A családpolitikai rendszeren 2009-ben végrehajtott legjelentősebb változás, hogy a 2010. április 30-a után születő gyermekek esetében a szülők által igénybevehető gyermekgondozási szabadság hossza a jelenlegi három évről két évre csökken. Kétségtelen tény, hogy a magyar családtámogatási rendszer e téren eddig igen nagyvonalú volt: Európában a magyar szülők tölthettek a leghosszabb időt otthon kisgyermekük gondozása céljából. A több mint 40 éve fennálló hároméves gyermekgondozási szabadság rendszere kettős hatással járt. Egyfelől megerősítette a magyar társadalomban amúgy is markánsan jelen levő vélekedést, miszerint „*a kisgyermek ellátása legjobban a szülők mellett biztosított*” (90%-os egyetértés), illetve „*a gyermek fejlődése szempontjából nem jó, ha bölcsődében van*” (70%-os egyetértés).² Másfelől hozzájárult a bölcsődei férőhelyek számának stagnálásához, a fejlesztések elmaradásához.

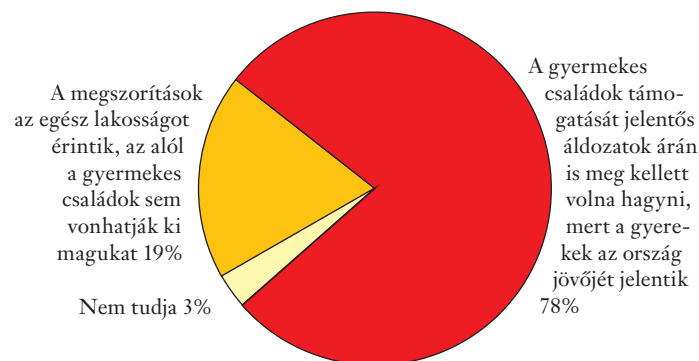
A 2009 októberében végzett vizsgálat eredményei arra utalnak, hogy a korábbi negatív vélekedéshez képest javult a bölcsődék, a bölcsődei ellátás megítélése. „*A bölcsődébe járó kisgyermek nem kapnak rosszabb gondoskodást, mint azok, akikkel otthon marad az édesanyjuk*” állítással a megkérdezettek nagyobb aránya (39%) értett egyet, mint ahányan elutasították azt (29%). A demográfiai paraméterek (pl. iskolai végzettség, gyermekszám) érdekes módon nem differenciálták szignifikánsan a véleményeket, csak a háromévesnél fiatalabb gyermekeket nevelő szülők esetében tapasztaltunk nagyobb arányú elutasítást a bölcsődei gondozással szemben.

1. ábra. „Általánosságban a kisgyermek hány éves korában fogadható el Ön szerint, hogy az anya munkát vállaljon?” – válaszok megoszlása iskolai végzettség szerint, százalék

A bölcsődék elfogadottságának pozitív irányú változása azonban nem befolyásolta a kisgyermekes anyák munkavállalásával kapcsolatos véleményeket, beidegződéseket. A megkérdezettek többsége (54%-a) azt tartaná helyesnek, ha az anya legalább a gyermek hároméves koráig nem vállalna munkát. A hároméves korhatár hangsúlyozása az előbbieken említett vélekedések fényében nem meglepő, elgondolkodtató viszont a gyermek ennél későbbi életkorában történő munkavállalást

² A 2000. évi PPA vizsgálat (Population Policy Acceptance Study) eredményei (N=3000).

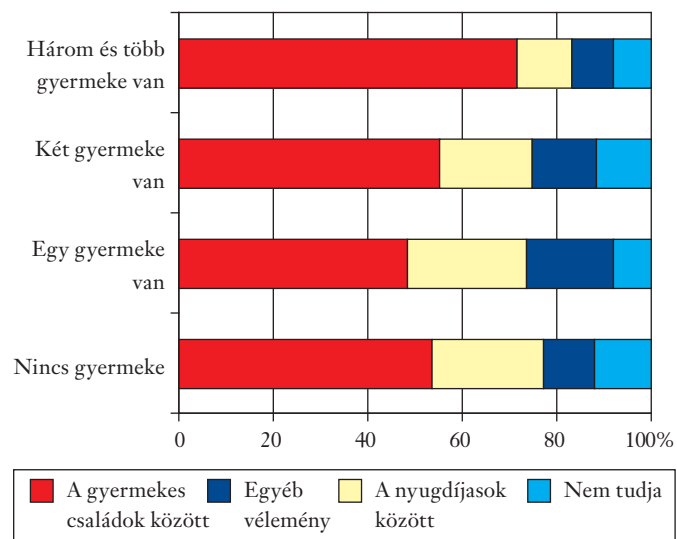

2. ábra. A gazdasági válság gyermekes családokat érintő hatásával kapcsolatos lakossági vélemények

említő, helyeslők viszonylag magas aránya (20%). Az erre a kérdésre adott válaszok meglehetősen eltérőek a kérdezett iskolai végzettségének függvényében (1. ábra).

Összességében a gyermekgondozási szabadság két évre történő csökkentésétől a megkérdezettek csaknem kétharmada (65%-a) a gyermekvállalási kedv további csökkenését várja. Ezt a véleményt az átlagosnál valamivel nagyobb arányban képviselik a gyermekes családok, valamint az alacsonyabb iskolai végzettségűek. A születések számának csökkenését legkevésbé a felsőfokú végzettséggel rendelkezők feltételezik, bár körükben is a pesszimista várakozás a meghatározó (56%).

A gyermekgondozási szabadság időtartamának lerövidítését alapvetően nem a gazdasági válság, hanem egyéb, elsősorban munkaerőpiaci, illetve esélyegyenlőségi szempontok motiválták. Az egyes pénzübeli támogatások befagyasztása, reálértékének csökkenése, továbbá a családi pótlék – azóta alkotmányellenesnek bizonyult – adóalap-köteleesség tétele azonban egyértelműen az általános költségvetési megszorításokkal van összefüggésben. Kutatásunk során rákérdeztünk arra is, hogy a gazdasági, szociális megszorítások alól esetleg mentesíteni kellett volna a gyermekes családokat, vagy pedig a nehézségeket az egész társadalomnak kell viselnie? A megkérdezettek túlnyomó többsége (78%-a) függetlenül attól, hogy érintett-e (van-e gyermeke vagy sem), egyértelműen úgy vélekedett, hogy a gyermekes családok támogatását

3. ábra. „Tudomása szerint kik között van ma több szegény, több rászorult?” – válaszok megoszlása a gyermekek száma szerint, százalék

1. táblázat. Vélemények az állami támogatások átcsoportosításáról

Vélemények	Ha az állami támogatásokat	
	a nyugdíjasok rovására a kisgyermekes családokhoz csoportosítanák át*	a kisgyermekes családok rovására a nyugdíjasokhoz csoportosítanák át**
Helyesnek tartaná	19,3	2,6
Nem tartaná helyesnek	48,7	62,9
Más megoldást javasolna	29,2	28,9
Nem tudja	2,8	5,6
Összesen	100,0	100,0

* Azoktól a személyektől kérdeztük, akik a gyermekes családokat tartják rászorultabbnak. N = 827

** Azoktól a személyektől kérdeztük, akik a nyugdíjasokat tartják rászorultabbnak. N = 302

jelentős áldozatok árán is meg kellett volna hagyni (2. ábra). Hasonlóan egyértelmű volt a lakosság állásfoglalása annak idején a „Bokros-csomag” családokat sújtó intézkedéseivel kapcsolatban is. 1995-ben a megkérdezettek 82%-a tartotta volna indokoltnak a gyermekes családok mentesítését a megszorító intézkedések alól.

A vélemények egyfelől a magyar társadalom család- és gyermek-centrikusságát bizonyítják, másfelől összefüggésben vannak a rászorultság kérdésével is. A megkérdezettek közül minden második véli úgy, hogy inkább a gyermekes családok között van több szegény, míg minden ötödik a nyugdíjasokat tartja rászorultabbnak. A vélemények a megkérdezett gyermekeinek száma szerint differenciáltak (3. ábra).

Gyakran elhangzik politikusok szájából – különösen a költségvetés parlamenti vitája kapcsán – az az érvelés, hogy csak úgy lehet az egyik társadalmi csoportnak többet adni, ha egy mástól elveszünk. A generációk ily módon való szembeállítását,

„összeugrasztását” a lakosság többsége elutasítja. A gyermekes családok szegényebb voltát hangsúlyozók csupán egyötöde véli úgy, hogy a kisgyermekes családokat akár a nyugdíjasok rovására is fokozottabban támogatni kellene, a többségi vélemény elutasító az ilyen megoldási formával szemben. A nyugdíjasok nagyobb rászorultságát említők még határozottabban ellenzik a pénzügyi átcsoportosítást a két társadalmi csoport között: az egyetértők aránya mindössze 3% (1. táblázat).

Összefoglalva a családpolitikai változásokat kísérő lakossági reakciókat, érzékelhető konszenzus tapasztalható abban a tekintetben, hogy a gazdasági válság negatív hatásai alól a gyermekes családokat lehetőség szerint mentesíteni kellene, kellett volna. A vélemények részben az ország jövőjét szem előtt tartó általános értékítéllettel, részben azzal a tapasztalati ténnyel vannak összefüggésben, miszerint a gyermekes családok közt sok a szegény, a rászoruló. Összetettebb a gyermekgondozási szabadság két évre történő csökkentésének megítélése. A három éven aluli gyermekek bölcsődei elhelyezésével kapcsolatos korábbi merev szembenállás feloldódni, enyhülni látszik, a bölcsődei gondozás megítélése a gyermek szempontjából nem olyan negatív, mint azt a korábbi kutatásokban tapasztaltuk. Mégis erős többségi vélemény, hogy a gyermekgondozási szabadság csökkentése a születések számának további visszaesését fogja eredményezni. A véleményekben tapasztalható ambivalencia is azt mutatja, hogy a gyermekgondozási szabadság időtartamát mindaddig nem lenne szabad három évről lecsökkenteni, amíg a kisgyermekes elhelyezésének intézményi feltételeit megfelelő mennyiségben és minőségben nem sikerül megteremteni. Kutatási eredményeink ismételtén azt mutatják, hogy a családtámogatási rendszer átgondolatlan módosítása beláthatóan súlyos következményekkel járhat a magyar népesség alakulására.

Pongrácz Tiborné NKI
pongacz@demografia.hu

Átalakulóban a családtámogatási rendszer

A gyermek születéséhez kapcsolódó támogatások rendszere Magyarországon meglehetősen összetett. Egyaránt tartalmaz egyszeri kifizetéseket (anyasági támogatás) és bizonyos ideig folyamatosan folyósított támogatásokat (TGYÁS, GYES, GYED, GYET). Utóbbiak között szerepelnek alanyi jogon járó és biztosítási jogviszonyhoz kötött juttatások is. Ezek többsége ráadásul nem csupán pénzügyi kifizetést jelent, hanem egyúttal biztosítási jogviszonyt is nyújt, lehetővé téve ezáltal a munkától való távolmaradást.

Tekintsük át a különböző támogatások jogosultsági körét, időtartamát és összegét.

Az anyasági támogatás elsősorban a gyermek születésével járó kiadások kompenzálására hivatott, egyszeri kifizetésű, alanyi jogon járó juttatás. Összege a gyermek születésekor érvényes legkisebb öregségi nyugdíj 225%-a, 2010-ben 64 125 Ft.

Abban az esetben, ha az anya a szülést megelőzően nem dolgozott, a gyermek megszületése után három éven keresztül gyermeknevelési segélyre (GYES), és a vele járó biztosítási jogviszonyra jogosult. 2008. január 1-jéig a GYES összege évről évre inflációkövető ütemben emelkedett, azóta azonban összege változatlanul 28 500 Ft havonta.

A szülés előtt munkaviszonnyal, illetve társadalombiztosítással rendelkező nők 24 hétig tartó szülési szabadságra mehetnek, melynek ideje alatt *terhességi és gyermekágyi segélyben* (TGYÁS) részesülnek. A segély összege a megelőző naptári évben keresett napi átlagkeresetük 70%-a. A szülési szabadság idejének elteltével a szülés előtt biztosítási jogviszonnyal rendelkező szülő – akár az anya, akár az apa – *gyermeknevelési díjra* (GYED) jogosult a gyermek kétéves koráig. A gyermeknevelési díj a jogosultság kezdetét megelőző naptári év napi átlagkeresetének 70%-a, de maximális összege havonta a mindenkori minimálbér kétszeresének 70%-a. A GYED-ben részesült szülők a gyermek kétéves kora után – akárcsak a korábban biztosítási jogviszonnyal nem rendelkezők – a hátra lévő egy évben GYES-re jogosultak.

A *gyermeknevelési támogatás* (GYET) a legalább három gyermeket nevelő szülőknek jár 1993 óta. Ez szintén alanyi jogon járó juttatás, és a legfiatalabb gyermek hároméves korától annak nyolc éves koráig kapja a szülő. Összege a mindenkori legkisebb öregségi nyugdíjjal egyenlő, ami jelenleg havi 28 500 Ft.

A pénzben nyújtott családtámogatási formák között a legtöbbet érintő juttatás a *családi pótlék*, amely alanyi jogon, minden gyermek után jár. Összege gyermekszám, családtípus

A jelenlegi magyar családtámogatási rendszer főbb elemei

Jogosultak köre	A gyermek életkora										
	0 év	24 hét	1 év	2 év	3 év	4 év	5 év	6 év	7 év	8 év	18 év
A szülés előtt munkaviszonnyal nem rendelkezők	Anyasági támogatás	Gyermeknevelési segély (GYES)			Gyermeknevelési támogatás (GYET) (legalább három gyermek esetén, a legkisebb gyermek háromtól nyolc éves koráig)						
A szülés előtt munkaviszonnyal rendelkezők		TGYÁS	Gyermeknevelési díj (GYED)	GYES							
Mindenki	Családi pótlék										

(egy vagy két szülő) és a gyermek egészségi állapota szerint differenciált, és korábban jellemzően minden naptári évben kis- se emelkedett. A családi pótlékra általános esetben a gyermek tankötelezettségének végéig, vagyis 18 éves koráig jogosult a család, illetve a közoktatási intézményben tanuló gyermek 23 éves koráig. 2009-ben (2008 eleje óta változatlanul) az egygyermekes, kétszülős családok esetében például 12 200 Ft, három vagy többgyermekes családok esetében gyermekekenként 16 000 Ft volt a havonta kifizetett összeg. Egy gyermeket nevelő, egyedülálló szülő esetében viszont 13 700 Ft, míg három vagy több gyermeket egyedül nevelő szülő esetében 17 000 Ft.

A főbb támogatások rendszerét a fenti táblázat foglalja össze.

A pénzbeli családpolitikai juttatások között említhető még a *családi adókedvezmény*, az *életkezdesi támogatás*, a *rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény*, valamint a *rendkívüli gyermekvédelmi támogatás*. Ezek részletezését itt eltekintünk.

2009 során a kormány több ponton is módosítást kezdeményezett a családtámogatás rendszerében. Elsősorban a gazdasági válság rövid távú kezelését célozta, hogy a korábbi évektől eltérően 2009-ben és 2010-ben sem a GYES, sem a családi pótlék összege nem növekedett inflációkövető módon. További – elsősorban a visszaélések megakadályozására szolgáló – változás, hogy míg korábban elég volt a gyermek születése előtti két év során 180 nap biztosítási időt összegyűjteni a GYED-re való jogosultság megszerzéséhez, addig a 2010. áprilisa után születő gyermekek esetében ez az idő minimum 365 nap. A GYED időtartama pedig meg megegyezik majd a biztosítási idő hosszával, de legfeljebb a gyermek két éves koráig tarthat.

A kormány egy másik intézkedését, amely szerint 2009. szeptember 1-től a családi pótlék összege adóterhet nem viselő járandóságként bekerült volna az adóalapba, az Alkotmánybíróság döntése megsemmisítette. A továbbtanuló gyermek után járó családi pótlék azonban az eddigi 23 éves kor helyett 2010. augusztus 31-től már csak annak a tanévnek a végéig jár, amelyben a gyermek a 20. életévét betölti.

Hosszú távú és meglehetősen összetett hatások várhatók a GYES jelenlegi időtartamának lerövidítésétől. A GYES 1967-es magyarországi bevezetésekor az egész világon egyedülállóan hosszú időt biztosított az anyáknak arra, hogy némi pénzbeli támogatás mellett, munkaviszonyuk megtartásával maradjanak otthon gyermekükkel. Folyósításának feltételei azóta többször módosultak, de hároméves időtartamával eddig változatlanul az egyik leghosszabb otthonmaradást biztosító támogatási forma volt Európában. Ezen változtat az a 2009. júliusában elfogadott törvénymódosítás, amely szerint a 2010. április 30-a után születő gyermekek után járó joga-

sultási időt három évről két évre csökkentik. A gyermek két éves korában tehát az addig GYES-re jogosultaknak és a GYED-ben részesülőknek egyaránt megszűnik az ellátása.

A szülői szabadságok hiányát a kisgyermekkorú intézményes ellátások helyettesíthetik. A GYES időszakának ilyen mértékű lerövidítése nem képzelhető el a gyermekek napközbeni ellátását szolgáló intézmények férőhelyeinek számottevő bővítése nélkül. Jelenleg a 0–3 éves korosztálynak kevesebb mint egytizede részesül intézményi ellátásban – igaz, hogy ezeknek a gyermekeknek több mint a fele két és három év között van.

A jelenlegi, mintegy 26 ezer intézményi férőhelyet a kormány 2012-ig 15-16 ezer új hellyel kívánja bővíteni, elsősorban európai uniós források felhasználása révén. A bővítés egyik első lépéseként 2010. január 1-jétől 20 százalékkal emelkedtek a bölcsődei csoportlétszámok, de sor kerül új bölcsődék létrehozására is. Szintén a bölcsődei férőhelyek számát növelné az *integrált óvodai és bölcsődei intézmények* kialakítása. Ilyen intézmény létrehozására akkor van lehetőség, ha az ellátást igénylő gyermekek száma nem teszi lehetővé az óvodai, illetve a bölcsődei csoport külön-külön történő létrehozását. Az egyesített intézményekben a második életévüket betöltött, bölcsődéskorú gyermekek óvodásokkal közösen nevelkednek.

A bölcsődék mellett a tervek szerint egyre nagyobb szerep jutna az alternatív ellátási formáknak, így a – már hosszabb ideje létező – családi napköziknek és a 2010. január 1-től bevezetett családi gyermekfelügyeletnek. *Családi napköziben* az arra vállalkozók – megfelelő tanfolyam elvégzése után – legfeljebb öt-hét gyermek napközbeni gondozását vállalhatják. Az ilyen kiscsoportos ellátó helyek működtetésének ösztönzésére ez évtől némileg megemelkedett a nekik járó állami normatíva összege (miközben a bölcsődéké viszont csökkent), és próbálkozások vannak a családi napköziket érintő előírások szigorának csökkentésére is. A családi napközik mellett ez évtől lehetőség van egy kisebb gyermeklétszámmal működő, egyszerűbb feltételekkel kialakítható ellátási forma, a *családi gyermekfelügyelet* működtetésére is.

Szintén a háromévesnél fiatalabb gyermek mellett történő munkavégzést hivatott megkönnyíteni az az intézkedés, amely szerint 2010. januárjától a közsférában a GYES-ről vagy GYED-ről visszatérőket gyermekük három éves koráig saját kérésükre kötelező részmunkaidőben foglalkoztatni. A részdíjs munkavégzés idejére az anya (vagy apa) munkaidejével arányosan csökkentett bérezésben részesül.

KITEKINTÉS

A népességszám alakulása az EU tagországaiban

Az Európai Unió lakossága 2009. január 1-jén 499,8 millió fő volt, 2,1 millióval több, mint egy évvel korábban. E népességszám növekedésnek csak kisebb része köszönhető a természetes szaporodásnak, nagyobb része a bevándorlásból származott.

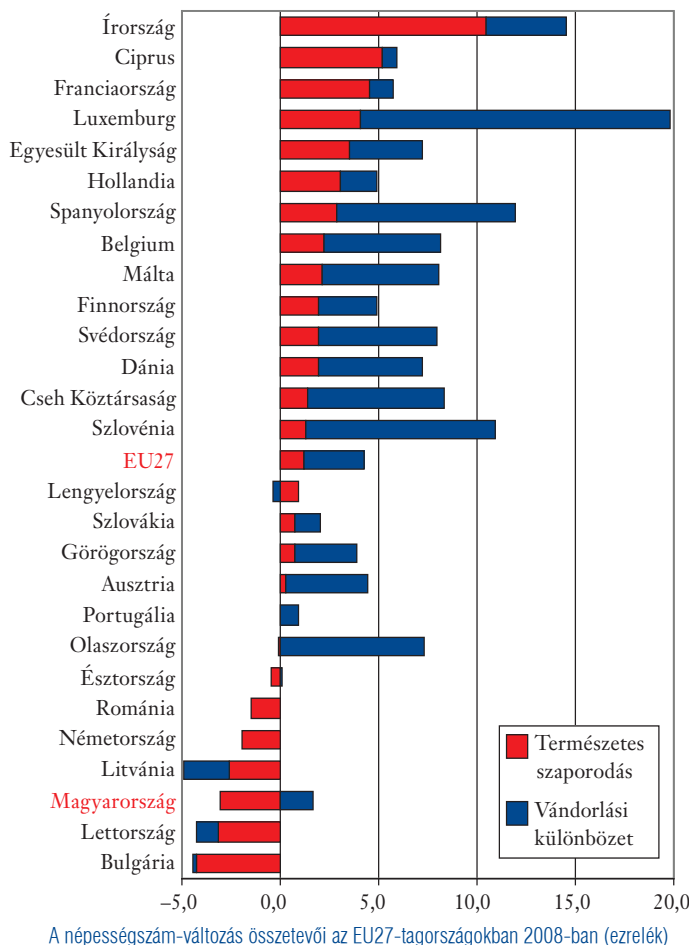
2008-ban az EU27-tagországokban összességében 586 ezerrel haladta meg a születések száma a halálozások számát, ennyi volt tehát a természetes szaporodás. A népességszám változásának másik összetevője, a vándorlási különbözet, 1 millió 548 ezret tett ki, azaz ennyivel volt több a bevándorlás, mint a kivándorlás.

Az egyes tagországok tekintetében jelentős eltérések figyelhetők meg mind a természetes szaporodást, mind a vándorlási különbözetet illetően. Írországból kiemelkedően magas (10,5 ezrelék) volt a születések és halálozások különbségének ezer lakosra számított aránya. E mutató Ciprus, Franciaország és Luxemburg esetében is meghaladta a 4 ezreléket. Ezzel szemben több kelet-európai országban, valamint Magyarországon és Németországban is negatív volt az egyenleg, azaz természetes fogyásról beszélhetünk. Magyarországon 30 878 fő volt a természetes fogyás 2008-ban, és ennél 3022 fővel több 2009-ben. Tehát a természetes fogyás mértéke a 2008. évi 3,1 ezrelékről 3,4 ezrelékre emelkedett. Litvánia és Lettország esetében még az elvándorlás is fokozta a népességcsökkenést, míg Magyarország esetében a bevándorlás valamelyest csökkentette a népességfogyás mértékét.

Adatok forrása:

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/population/data>

Gödri Irén NKI
godri@demografia.hu

A népességszám-változás összetevői az EU27-tagországokban 2008-ban (ezrelék)

Európai Népesedési Társulás

Population Europe

A *European Population Partnership* (EPP) nevű együttműködést 18 európai demográfiai kutatóintézet és egyetemi tanszék kezdeményezte 2009 tavaszán a párizsi, majd hágai ülésén. A kezdeményezés kiindulópontja, hogy a népesedési problémák világszerte, így Európában is, a következő évtizedek egyik legfontosabb kihívását jelentik.

Az Európai Népesedési Társulás (EPP) célja, hogy együttműködési keretet biztosítson a vezető európai demográfiai kutatóhelyek számára. A résztvevők a politikai döntéshozók számára is fontos, releváns demográfiai témák kutatására, és ezeknek közérthető formában való bemutatására helyezik a hangsúlyt. Kiemelt cél a megbízható, hiteles demográfiai adatok és fontos kutatási eredmények összegyűjtése, értékelése, és szükség esetén lefordítása, valamint ezek eljuttatása a döntéshozókon kívül a politikai elemzőkhöz, újságírókhoz, tanárokhoz, diákokhoz, egyszóval a szélesebb közönséghez. A program a legjobb európai demográfusok és demográfiai kutatóhelyek mozgósítását és összefogását kívánja elősegíteni annak érdekében, hogy a demográfiai problémák az érdeklődés előterébe kerüljenek, és a népesedési kérdésekről folytatott viták tényekre és megalapozott kutatási eredményekre épüljenek.

Az együttműködést és a kutatási eredmények terjesztését rendszeres konferenciák, közös európai népesedési honlap működtetése, népesedési hírlevél rendszeres közzététele és a nagyközönségnek szóló, tájékoztató könyvsorozat publikálása is segíti majd. A program költségeit részben a 2009 őszén nyert EU-s pályázat, részben az együttműködő kutatóhelyek fedezik.

Kezdő lépésként – a Max Planck Institute for Demographic Research (MPIDR) kezdeményezésére és finanszírozásában – 2009. május 1-jétől megkezdte működését az EPP állandó titkársága Berlinben, valamint létrehozták az EPP honlapját (www.population-europe.eu).

Az együttműködésben a következő kutatóhelyek vesznek részt:

1. Vienna Institute of Demography (VID), Bécs, Ausztria
2. Interface Demography, Vrije Universiteit, Brüsszel, Belgium
3. Institute of Demography, Catholic University of Louvain, Louvain-la-Neuve, Belgium
4. Departement of Demography and Geodemography, Károly Egyetem, Cseh Köztársaság
5. Institut National des Études Démographiques (INED), Párizs, Franciaország

6. Max Planck Institute for Demographic Research (MPIDR), Rostock, Németország
 7. University of Rostock, Németország
 8. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet (DRI – Demographic Research Institute), Budapest, Magyarország
 9. Department of Social, Economic, Actuarial and Demographic Studies, La Sapienza Egyetem, Róma, Olaszország
 10. Dondena Centre for Research on Social Dynamics, Bocconi Egyetem, Milánó, Olaszország
 11. Netherlands Interdisciplinary Demographic Institute (NIDI), Hága, Hollandia
 12. Institute of Statistics and Demographic, Warsaw School of Economics (SGH), Varsó, Lengyelország
 13. Centro de Estudios Demográficos, Autonóm Egyetem, Barcelona, Spanyolország
 14. Centre for Economic Demography (CED), Lund University, Svédország
 15. Stockholm University Demography Unit (SUDA), Stockholm, Svédország
 16. ESRC Research Centre for Population Change (CPC), University of St. Andrews, Skócia, Egyesült Királyság
 17. ESRC Research Centre for Population Change, School of Social Sciences, University of Southampton, Egyesült Királyság
 18. Department of Social Policy, London School of Economics and Political Science (LSE), Egyesült Királyság
- További társult tagok:
1. Population Reference Bureau, Washington, USA
 2. Institute of Demography, State University – Higher School of Economics (IDEM), Moszkva, Orosz Föderáció
 3. Neodemos, Firenze, Olaszország
- Bővebb információ: www.population-europe.eu
- Óri Péter NKI
ori@demografia.hu

SZEMLE

Demográfia 2008

English Edition

*Vol. 51. No. 5. 2008,
angol nyelven.*

*The Quarterly of the Demographic
Committee, Hungarian Academy
of Sciences and the Demographic Research
Institute, Central Statistical Office.
Szerkesztő: Melegh Attila.
Ingyenes kiadvány.*

DEMOGRÁFIA

2008. Vol. 51. No. 5. English Edition

Tartalom:

STUDIES

Irina Molodikova: Patterns of east to west migration in the context of European migration systems. Possibilities and limits of migration control

Cornelia Mureşan: Cohabitation, an alternative for marriage in contemporary Romania: a life table description

Hana Haskova: Structural and value influences on the entry into parenthood in the Czech Republic

László Habcsek: The development and the spatial characteristics of the Roma population in Hungary. Experimental population projections till 2021

NEWS AND COMMENTS

Demography in Europe – on the basis of the data of the EPC conference 2008
(*Balázs Kapitány*)

Magyarország vonzásában

*Szerkesztette: Illés Sándor
KSH NKI Kutatási jelentések 85,
Budapest: KSH, 2009/1, 216 oldal,
1500 Ft.*

Az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány támogatásával az új típusú nemzetközi migráns csoportok munkaerőpiacra kerülési lehetőségeinek feltérképezése céljából végzett kutatás eredményeit tartalmazza a kötet. A szerzők a klasszikus értelemben vett munkaerő-áramlással párhuzamosan két ahhoz szorosan kapcsolódó új áramlás-típust vizsgáltak meg, nevezetesen a tanulói-hallgatói migrációt és a turisták nemzetközi áramlását. Arra a kérdésre – amely egyben a projekt címe is volt –, hogy hogyan növelhető az új tagállamok belső humán-erőforrást von-

KUTATÁSI
JELENTÉSEK

85

Illés Sándor
(szerk.)

MAGYARORSZÁG
VONZÁSÁBAN

zó ereje, az előszóban megfogalmazott egymondatos válasz a következő: „A magyar esetben, a vonzerő tartós növelése megvalósítható a diákok és a kvázi-turista migránsok alkalmi munkavállalói könyvvél (vagy ahhoz hasonló konstrukcióval) történő atipikus foglalkoztatási formáinak lehetővé és tömegessé tételével.”

Tartalom:

Előszó – a kutatás menete (szerkesztő)
Magyarország munkaerő vonzása (Illés Sándor) • Munkaerőszűrés a minőségért: korlátozott vonzóképeség és változó jogszabályok (Gellérné Lukács Éva) • A tanulói migráció és a munkapiac (Langerné Rédei Mária) • A turizmus mint a bevándorlás előszobája (Michalkó Gábor) • Demográfiai változások – gazdasági aktivitás – nemzetközi migráció (Hablicsek László) • Új típusú migráns rétegek Magyarország munkaerőpiacán? (Illés Sándor–Gellérné Lukács Éva–Langerné Rédei Mária–Michalkó Gábor–Hablicsek László)

Párhuzamok. Anyaországi és erdélyi magyarok a századfordulón

Szerkesztette: Spéder Zsolt
KSH NKI Kutatási jelentések 86,
Budapest: KSH, 2009/2, 316 oldal,
1500 Ft.

Az *Életünk fordulópontjai* és az *Életünk fordulópontjai – Erdély* kutatási programok keretében zajlott adatfelvételek alapján a magyarországi és az erdélyi magyar népesség egyéni és családi szintű demográfiai magatartásának kulcsjellemzőit hasonlítják össze a kötet tanulmányai. Feltárul, hogy Magyarországon és Erdélyben hogyan változik az egymást követő generációk gyermekvállalási magatartása és párkapcsolati életútja, hogy a két populáció reprodukció korú tagjai ugyanannyi gyermeket szeretnének-e, és megegyezik-e a párkapcsolatok tartóssága. A társadalomszerkezetek néhány jellemzőjéről is képet kapunk: arról, hogy eltér-e a fiatalok (45 év alattiak) rétegződése és anyagi helyzete a két társadalomban. Továbbá néhány Erdély-specifikus témát is tartalmaz a kötet, mint például a nemzetiségi azonosulás és a kétnyelvűség, valamint a kivándorlási szándékok és az ezzel kapcsolatos attitűdök az erdélyi magyarok körében.

Tartalom:

I. A KUTATÁS KERETEI

Spéder Zsolt: Az anyaországi és az erdélyi magyar népességet összehasonlító kutatásról, az átmenet magyarországi és romániai kontextusáról • *Kiss Tamás–Kapitány Balázs*: Magyarok Erdélyben: a minta kialakítása és az adatfelvétel

II. DEMOGRÁFIAI VISELKEDÉS

Spéder Zsolt–Kiss Tamás: A családalapítás változó gyakorlata. Párkapcsolatok és gyermekvállalás kohorszspecifikus metszetben • *Spéder Zsolt–Veress Valér*: Gyermekvállalási szándékok, családnagyság • *Pongrácz Tiborné*: A párkapcsolatok jellegzetességei Erdélyben és Magyarországon • *Murinkó Livia*: Első elköltözés a szülői házból • *Földházi Erzsébet*: Az első házasság felbomlása. Válás Magyarországon és az erdélyi magyarok körében

III. HATÁRON KÍVÜL, KISEBBSÉGBEN

Horváth István: Nyelvi készség, nyelvi viselkedés és etnikulturális reprodukció az erdélyi magyar népesség vonatkozásában • *Gödri Irén–Kiss Tamás*: Migrációs hajlandóság, tervek és attitűdök az erdélyi magyarok körében

IV. TÁRSADALMI EGYENLŐTLENSÉGEK

Monostori Judit–Veres Valér: A fiatal népesség rétegződése a vidéki Magyarországon és Erdélyben • *Geambaşu Réka*: Nemek közötti egyenlőtlenségek Erdélyben és Magyarországon a 21–44 év közötti népesség körében • *Monostori Judit*: Szegénység az erdélyi magyarok körében és a vidéki Magyarországon • *Kapitány Balázs–Kiss Tamás*: Magyar nyelvű roma közösségek Magyarországon és Erdélyben

NKI Műhelytanulmányok angolul

Working Papers on Population, Family and Welfare

Sorozatszerkesztő: Melegh Attila.
Technikai szerkesztő: Kardulesz Ferencné.
ISSN 1588-3396
Demographic Research Institute,
Hungarian Central Statistical Office.

Az Intézet a Műhelytanulmányokat ingyenesen terjeszti, elsősorban a magyarul nem olvasó szakemberek számára.

A sorozat 11. számaként 2009-ben megjelent:

Zs. Spéder–B. Kapitány: Ideational Factors and Parenthood. A Gender- and Parity Specific Analysis in a Post-Communist Society

1. Introduction • 2. Theoretical Approaches and Interpretational Difficulties (Gender Values, Relevant Attitudes and Selectivity • Gender • Historical Context) • 3. Data, Variables • 4. Findings (Receiving the First Child, Becoming a Parent • Ideational Factors Influencing Birth among First and Second Child Parents) • 5. Conclusions and Discussion • References • Appendix

Az NKI kiadványai megrendelhetők:
Kardulesz Ferencné NKI
kardulesz@demografia.hu

NAPTÁR

Monostori Judit Ph.D. védése

Az NKI tudományos munkatársa *Aktív korúak nyugdíjban. A korai nyugdíjazás jelensége és okai a rendszerváltás utáni évek Magyarországon* című doktori értekezésének nyilvános vitája 2009. szeptember 29-én volt a Corvinus Egyetemen. Az értekezés témavezetője Spéder Zsolt, opponensei S. Molnár Edit és Fodor Éva voltak.

Demográfiai változások a mai Franciaországban és Magyarországon: melyek a meghatározó tényezők?

Kétnapos demográfia konferencia zajlott a fenti címmel a Népeségtudományi Kutatóintézet és a Magyarországi Francia Nagykövetség közös szervezésében 2009. november 4-5. között a budapesti Francia Intézetben. Az előadások három kiemelt téma köré szerveződtek, bemutató a két ország demográfiai helyzetét, különös tekintettel a családok és életmódok változásaira, a születési arányszámokra és a női szerepekre, valamint a családpolitikák átalakulására.

Program:

ELSŐ NAP:

Moderátorok: Eric Trottmann (Szociálisügyi Tanácsos, Franciaország)

Spéder Zsolt (KSH NKI)

Bevezetés és a konferencia bemutatása

Előadó: Eric Trottmann (Szociálisügyi Tanácsos, Franciaország)

A jelenlegi demográfiai helyzet Franciaországban és Magyarországon

Előadók: François Héran (INED)

Spéder Zsolt (KSH NKI)

Egy általános megközelítés: a szolidaritás kérdése a mai társadalomban

Előadó: Hélène Strohl (Munkaügyi, Szociálisügyi és Családügyi Minisztérium, Franciaország)

I. téma. A család és az életmódok jelenlegi változásai. Válságban van-e a családstruktúra (válások, új jellegű családok stb.)? Egy erőteljesebb individualizmus és a hedonizmus szerepe

Előadó: Somlai Péter (ELTE Szociológiai Intézet)

II. téma. A születési arányszám és a nők szerepe a mai társadalomban. A nők beilleszkedése a munkaerőpiacon. Család és karrier:

a szerepek megoszlása. A sztereotípiák és a nemi diszkrimináció elleni harc

Előadók: Brigitte Gresy (Munkaügyi, Szociálisügyi és Családügyi Minisztérium, Franciaország)

Frey Mária (Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet)

Pongrácz Tiborné (KSH NKI)

Tóth Olga (MTA Szociológiai Intézet)

Kerekasztal és zárzó

MÁSODIK NAP:

Moderátorok: François Laquieze (Együttműködési és Kulturális Tanácsos, Franciaország), Pongrácz Tiborné (KSH NKI)

Bevezetés és a konferencia bemutatása

Előadó: François Laquieze (Együttműködési és Kulturális Tanácsos, Franciaország)

III. téma. Új családpolitika Franciaországban és Magyarországon. A családpolitika átalakulása a gazdasági és szociális krízis kontextusában. A gyermekörzés lehetőségei, mint pozitív hatás: bölcsődék, óvodák... egy szükséges új politika

Előadók: Maryse Huet (DGEmployment, Social Affairs and Equal Opportunity – Unit E1: Demography and Social Analysis)

Olivier Peraldi (Családügyi tárcaközi küldött, Franciaország)

König Éva és Tóth Zsófia (Szociális és Munkaügyi Minisztérium)

Gábos András (TÁRKI Társadalomkutatási Intézet)

Morvay Zsuzsanna (Nagycsaládosok Országos Egyesülete)

Reszkető Petra (MTAKözzgazdaságtudományi Intézet)

Kerekasztal és zárzó

Népesedési viszonyok két évtizeddel a rendszerváltás után

A *Magyar Tudomány Ünnepe 2009* alkalmából a fenti címmel szervezett tudományos ülést a Magyar Tudományos Akadémia IX. osztályának Demográfiai Bizottsága 2009. november 18-án az MTA Székházában. A levezető elnök Józán Péter, az MTA doktora, a Demográfiai Bizottság elnöke volt.

Program:

Megnyitó: Simai Mihály (az MTA r. tagja)

Etnikai hatás – strukturális hatás? Alacsony iskolai végzettségű roma és nem roma nők gyermekvállalása Magyarországon

Előadó: Husz Ildikó (MTA Társadalomkutatási Központ)

Cirkuláló migránsok

Előadó: Illés Sándor (KSH NKI)

Etnikai térfolyamatok a Kárpát-medencében 1989 után

Előadók: Kocsis Károly (MTA Földrajz-tudományi Kutatóintézet), Tátrai Patrik (MTA Földrajztudományi Kutatóintézet)

Vita

Fiatalok alkohol- és egyéb drogfogyasztása Magyarországon – egy vizsgálat néhány fontosabb megállapítása

Előadó: Elekes Zsuzsa (Budapesti Corvinus Egyetem)

Demográfiai öregedés Magyarországon: helyzet és távlatok

Előadó: Hablicsek László (KSH NKI)

Az iskolai végzettség szerinti halandóság négy posztszocialista országban az utóbbi két évtizedben

Előadó: Kovács Katalin (KSH NKI)

Vita

Zárzó: Tóth Pál Péter (KSH NKI)

European Population Lectures

2009. december 8-án Prof. Dr. Norbert Schneider a wiesbadeni Bundesinstitut für Bevölkerungsforschung (Szövetségi Népeségkutató Intézet) igazgatója látogatott az NKI-ba. A látogatás részeként – a „European Population Lectures” előadássorozat keretében – *Job mobility and family lives in Europe. Individual and societal consequences of increased spatial mobility* (Munkavállalói mobilitás és családi élet Európában. A megnövekedett térbeli mobilitás egyéni és társadalmi következményei) címmel tartott angol nyelvű előadást.

A KorFa a 2010/1-es számtól áttér az on-line megjelenésre, és csak az NKI honlapján (www.demografia.hu) lesz elérhető

KorFa – népesedési hírlevél

ISSN 1586-7684

Kiadó: KSH Népeségtudományi Kutató Intézet

Cím: 1024 Budapest, Buday László u. 1-3.

Telefon: 06-1-345-6449 • Fax: 06-1-345-1115

Felelős kiadó: Spéder Zsolt igazgató

Szerkesztő: Gödri Irén

godri@demografia.hu • Telefon: 06-1-345-6539

Terjesztő: Kardulesz Ferencné

kardulesz@demografia.hu

Telefon: 06-1-345-6664

Tipográfia és tördelés: Élőfej Bt.

elofej@t-online.hu

Megjelenik évente 4 alkalommal.